

A Szovjetunió népeinek régi pénzzámításához

M. RÄSÄNEN (MSFOu. LII, 255) mutatott rá először arra, hogy Oroszország sok népe a 'mókus' jelentésű szót 'kopéka' jelentésben is használja. A pénzzámításról magam is írtam többször (pl. NyK. LII, 296; LIV, 187), de egyikünk sem említette, hogy a 'mókus' szónak 'kopéka' jelentése megvan mordvinban is.* BUBRICH—KOLJAGYENKOV—CIGANOV erzä-orosz szótárában (Moszkva, 1949) ui. két *ur* szót találunk, az egyiket 'mókus', a másikat 'kopéka, garas' értelmezéssel. Az utóbbi jelentés azonban csak a nyelvjárásokban használatos. Ez a jelentés szövegekből is igazolható. Pl. *bojar tarğas tenzge vete wrot i maksihže* 'der Bojar zog für ihn fünf Kopeken heraus und gab sie' (PAASONEN, Mordwinische Volksdichtung III: MSFOu. LXXXIV, 319); *bojar vani: i pejeđi, koda oxa vete uro larıks, pek lamo tikše ramás* 'der Bojar sah (sie) und lachte, weil Ocha mit fünf Kopeken (so) furchtbar viel Heu gekauft hatte' (uo.); *oxa sarınže vete wrot n e n* 'Ocha nahm die fünf Kopeken' (uo.). A két szó azonossága kétségtelen (vö. J. MÄGISTE: Commentationes Balticae 137).

Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy az idézett erzä-mordvin szótárban két *ašo* szót is találunk, az egyik jelentése 'fehér', a másiké 'rubel'. PAASONEN „Mordwinische Chrestomathie”-jának Glossar-jában csak az első jelentés közli: *ašo* E, *akšä* M 'weiss; rein' (40. sz.). BUBRICH—ПОТАПКИН—ИМЖАРЕКОВ moksa-orosz szótárában (Moszkva, 1949) azonban az *akša* szónak nemcsak 'fehér' értelmezése van, hanem 'rubel' jelentése is; pl. *mžara á k š e t kátçendat?* 'сколько рублѣй ты устрáтил?' Ezt igazolják PAASONEN népnyelvi szövegei. Pl. E. *jalğas tarğas ze pstenzge ašo i maksije* 'da zog der Freund einen Rubel aus seiner Tasche und gab ihn' (uo. 323); *tarğas tenzge pel ašo, maksije* '(dann) zog er einen halben Rubel für ihn hervor, gab ihn' (uo. 320); *mejle tarğas vete-ašo n lo pa maksije* 'darauf zog er einen Fünfrubelschein hervor, gab ihn' (uo. 320). Nyilvánvaló, hogy a 'fehér' szó azért vehette föl a 'rubel' jelentést, mert ezüst pénz volt. A kazanyi-tatár *akča* 'péńz' is eredetileg ezüstpénzt jelenthetett, mert alapszava *ak* 'fehér'. Az *aksa* előfordul a régi magyar nyelvben is, a NySz. a Münchener-kódexből idézi 'quadrans; Heller' értelmezéssel. A szó megvan a csuvasban is *okša*, *ukša* alakban, s innen való átvétel a mari *okša*, *oksa* 'Geld' (RÄSÄNEN, Die Tschuw. Lehnwörter im Tscher., 159) és az udmurt *ukšo* 'Geld' (WICHMANN, Die tschuw. Lehnw. in den permischen Sprachen, 122), a tatárból pedig a mánysi *axiša* stb. (KANNISTO, Die tatarischen Lehnw. im Wogulischen 49). Ellenben a mordvin M. *akša*, E. *ašo* 'weiss, rein; das Weisse im Auge, im Ei'; M. *akšönä*

* Említette azonban MARK: Fenno-Ugrica V/A. Tallinn. 1936. 8. l. — A szerk.

(demin.) 'Silber', mint már BUDENZ, MUSz. 955. sz. alatt megállapította, eredeti finnugor szó, s a mari *ošš, ošo* 'fehér' megfelelője (viszont a magyar *ősz*, s a komi (WICHMANN—UOTILA) *je džid* 'weiss, totenblass' nem tartozik velük össze. PAASONEN (JSFOu. XV, 2, 27) a mordvin szót török eredetűnek tartja, bár a hangtani nehézségeket ő is látja. Ennek ellenére RÄSÄNEN és WICHMANN (i. h.) szó nélkül elfogadja PAASONEN egyeztetését.

BEKE ÖDÖN